

Repressió, por i mobilitzacions afectives a l'independentisme català: apunts etnogràfics sobre concepcions i estratègies al voltant de la por*

Repression, fear, and affective mobilizations in the Catalan pro-independence movement: ethnographic notes on conceptions and strategies regarding fear

REBUT: 26.06.2023 // ACCEPTAT: 15.04.2024

Blai Taberner Curado

Institut Català d'Antropologia-ICA
ORCID: 0000-0002-7562-2109

Resum

El període històric conegut com el Procés independentista Catalunya s'ha caracteritzat per una activació política extraordinària que ha portat a la generació de mobilitzacions massives. En aquest procés, l'experimentació individual i col·lectiva d'emocions i afectes ha tingut un pes fonamental que no només ha condicionat les experiències polítiques, sinó que n'ha creat de noves. El treball etnogràfic ha permès constatar que l'emoció de la por ha estat abastament compartida pels partidaris de la independència de Catalunya, tant en un pla latent i inconcret, com a amenaça constant, i també en episodis específics i localitzats temporal i espacialment. Lluny de servir a la desactivació, la por ha despertat estratègies individuals i col·lectives, creant noves xarxes afectives, que han permès vincular l'esfera política i mobilitzadora amb l'esfera emocional.

Paraules clau: independentisme; emoció; repressió; acció política col·lectiva.

Abstract

The historical period known as Procés, or the Catalan independence process, has been characterized by an extraordinary political activation that has led to the generation of mass mobilizations. In this process, the individual and collective experimentation of emotions and affections has had a fundamental weight that has not only conditioned political experiences but has created new ones. Ethnographic work has shed light to the idea that the emotion of fear has been widely experienced by supporters of Catalan independence, both on a latent and unspecific level, as a constant threat, but also in specific and localized episodes temporally and spatially. Far from serving to deactivate political activities, fear has activated individual and collective strategies, creating new affective networks, which have made it possible to link the political and mobilizing sphere with the emotional one.

Keywords: independentism; emotion; repression; collective political action.

* Aquest text és resultat del projecte de recerca "Teixint el sobiranisme i el secessionisme: política, emocions i afectes" (Institut d'Estudis de l'Autogovern, Generalitat de Catalunya, 15/9/2019-15/6/2021, IP: Begonya Enguix Grau, ref: 2018 IEA5 00008).

Introducció

El període històric conegut com el *Procés*¹ independentista català s'ha caracteritzat principalment per una activació política extraordinària que ha portat a la generació de les mobilitzacions més massives i temporalment més sostingudes de la història recent de l'Estat espanyol. Ocupació de la via pública, actes de desobediència massiva, grans esdeveniments culturals, mobilització institucional, disturbis, sabotatges, conteses electorals, jornades de formació política, mítings polítics, desenvolupament d'estructures i organitzacions civils, activisme digital, participació en debats, presència en els mitjans de comunicació... En definitiva, una infinitat d'activitats polítiques dutes a terme i protagonitzades sovint i de manera recurrent per més de 2 milions de persones (en un país la població del qual no arriba als 8 milions) que sens dubte s'han significat en una intensitat emocional que difícilment és discutible. I és que com asseguren Goodwin, Jasper i Polleta, es fa complicat "pensar en activitats i relacions que siguin més obertament emocionals que les associades amb la protesta política i la resistència" (Goodwin, Jasper i Polleta, 2000, p. 78). L'adhesió emocional a la nació és una cosa de la qual l'antropologia ja ha donat compte des de finals del segle passat (Calhoun, 1998; Billig, 1995), i a això, cal afegir que, en l'estudi dels moviments socials contemporanis, la dimensió emocional resulta del tot necessària per a comprendre les lògiques de la formació d'aquests moviments i les formes en les quals els subjectes participen d'aquelles.

És innegable, i les dades de la investigació així ho demostren, que al *Procés* han convergit emocions de diferent índole que han permès teixir xarxes afectives i respostes mobilitzadores en diferents episodis concrets del mateix *Procés*. Així, i seguint aquesta lògica, es fa imprescindible fer notar un element especialment significatiu i a partir del qual s'elabora el text present: la por ha estat una emoció experimentada per una gran part dels i les independentistes en el període que coneixem com a *Procés*, i aquesta experiència emocional ha conferit sentit a la mobilització i alhora ha permès que aquesta es perllongués en el temps. Tot i això, la por no ha estat l'única emoció relacionada i viscuda, sinó que forma part d'un àmpli espectre d'emocions que, entrelaçades, han desenvolupat una conjunció d'afectes i activadors polítics singulars.

Aquest article dona continuïtat a la lògica que ens porta a comprendre que, en l'àmbit de les mobilitzacions polítiques, les emocions ens "ajuden a explicar l'origen, el desenvolupament i l'èxit o no del moviment" (Jasper, 1998, p. 416) i que, en definitiva, aquestes "tenen efectes significatius en els moviments" (Gould, 2004, p. 162). En concret, es pretén fer una breu anàlisi antropològica de les experiències subjectives de la por experimentada per independentistes de diferents àmbits ideològics durant el *Procés*. Per a això, cal ubicar la qüestió de la por com a element emocional ambivalent a nivell mobilitzador en el marc de les corrents d'anàlisi sorgides del gir afectiu produït en les ciències socials a finals dels anys 90 (Clough i Halley, 2007).

Així, primerament, tractaré de respondre una pregunta simple però necessària, *a què li tenen por els independentistes catalans?*, per posteriorment dissecionar les experiències de la por en independentistes a partir de la idea de l'existència de dos plans

¹ Faré servir el terme *Procés* d'una manera expressament indeterminada temporalment, ja que aquesta delimitació temporal és encara objecte del debat entre historiadors, politòlegs, però sobretot, entre els propis independentistes, que acostumen a referir-se a aquest període de temps de manera vague i sense un consens clar. El comú de tots els seus significats, sota la lògica de l'experiència viscuda pels entrevistats per a aquesta recerca, situa l'inici del *Procés* al voltant dels anys 2009 i 2010, amb les primeres consultes populars per la independència, realitzades en nombroses localitats catalans; i amb la sentència del Tribunal Constitucional declarant la inconstitucionalitat de diversos dels articles de l'Estatut de Catalunya aprovat àmpliament per mitjà d'un referèndum el 2006.

d'activació emocional, un de latent i inconcret i un altre d'explícit que es manifesta en llocs i moments concrets.

Finalment, desenvoluparé una anàlisi a partir d'una altra pregunta simple, *què fan els independentistes catalans amb la por que experimenten?*, que em servirà per reflexionar sobre les estratègies individuals i col·lectives que permeten que la por experimentada no sigui un fre a l'expansió de la mobilització política, sinó més aviat al contrari, un catalitzador de noves xarxes afectives mobilitzadores que, d'una banda, desenvolupen una *cultura de la seguretat* (Clough, 2012) per sostenir-se i, de l'altra, fan créixer quantitativament el suport a les mobilitzacions.

El text que segueix és fruit dels resultats d'un treball de recerca realitzat en el marc del projecte "*Teixir la sobirania i el secessionisme: política, emocions i afeccions*" i en el qual es va identificar clarament que la por era una de les emocions més repetidament reportades pel conjunt dels participants en la recerca². Aquest projecte i el seu treball de camp es va veure condicionat pel conjunt d'esdeveniments relacionats amb el *Procés* que van succeir durant el període de recerca, i és que cal posar en evidència també que tant el treball de camp, l'anàlisi de les dades, com la redacció d'aquest text i la seva publicació es desenvolupen de forma paral·lela un procés polític que segueix encara avui dia protagonitzant l'actualitat catalana, redefinint els afectes, reformulant les xarxes i establint nous marcs de vinculació emocional i política.

La por a la repressió política i els seus dos plans de coexistència paral·lela

*"Hi ha por, molta por també. La repressió funciona. Si no, no serviria; no la farien servir. La repressió funciona, la gent té por."*³

(Aurora, Junts per Catalunya, dona, 42 anys, 29/1/2020)

Un dels elements més destacables i notoris de l'anàlisi del material etnogràfic recollit és, sense dubte, que la presència de la por en les narratives de les persones entrevistades és un factor comú. La por, doncs, és una emoció que ha estat experimentada de forma majoritària per part dels independentistes. De les 50 entrevistes realitzades, només en una d'elles s'afirma no haver experimentat por al llarg del *Procés*.

Aquesta por sempre està vinculada a la idea de repressió, és a dir a la possibilitat o la certesa que el posicionament o les accions a favor de la independència de Catalunya puguin comportar algun tipus de represàlia de tipus legal, econòmic, social o física, exercida tant pels poders de l'Estat com per grups de persones organitzades al voltant de l'extrema dreta.

Només en comptades ocasions es fa referència a una por vinculada a la possibilitat de no assolir els objectius polítics pels quals un es mobilitza: "A mi el que

² L'article es basa principalment en l'anàlisi de les entrevistes elaborades per al projecte, un total de 50 entrevistes en profunditat a independentistes (25 homes, 25 dones) de diferents edats i pertanyents a diferents organitzacions polítiques rellevants de l'independentisme (11 de la Assemblea Nacional Catalana, 9 d'Arran, 8 de la CUP, 4 d'Esquerra Republicana de Catalunya, 4 de l'espai polític de Junts per Catalunya, –Junts i el PDeCAT, que durant el període de realització de les entrevistes encara no responia clarament a aquesta divisió–, 5 de Òmnium, i 9 de persones no adscrites a cap dels anteriors grups). El treball d'entrevistes es va desenvolupar entre l'octubre de 2019 i el desembre de 2020 i, inevitablement, es va veure condicionat pel conjunt d'esdeveniments socials i polítics vinculats al *Procés* que es van succeir durant aquell període. Així mateix, s'inclouen alguns documents gràfics a partir del seguiment de les xarxes socials dels grups polítics anteriorment esmentats.

³ Aquesta i totes les cites estan traduïdes del català per l'autor. Totes les entrevistes es van fer en llengua catalana. Totes es van realitzar després de signar un consentiment informat i totes anonimitzen la persona entrevistada.

em dona més por és la frustració política de no... de no tenir un... de no tenir un objectiu i que mentrestant l'Estat et va... et va passant el rodillo per sobre." (Jordi, Òmnium, home, 29 anys, 04/XI/2020). I malgrat que aquest mateix raonament és present en algunes entrevistes, en la immensa majoria de les ocasions, la referència a la por sempre apareix vinculada a la possibilitat de la repressió, entesa com el principal perill i la principal amenaça per part de l'independentisme.

No obstant això, sota l'enunciació d'aquesta experiència podem trobar vivències subjectives certament diferents, ja que el material etnogràfic del qual sorgeix el present article permet relacionar les experiències de por viscudes amb una àmplia amalgama de situacions, fets, vivències i subjectes, la qual cosa fa necessari desgranar allò que podem recollir sota el paraigua d'una emoció tan àmplia com la por. Així, en les properes línies, tractaré de dibuixar una línia -sovint problemàtica i difusa- entre dues experiències de la por, una més latent, indeterminada per fets concrets, que sempre és present d'alguna manera o una altra i s'aguditza o apaivaga en relació amb els fets que es desenvolupen durant el *Procés*; i una altra experiència emocional de por més vinculada a aquests fets, concrets i localitzats en l'espai i en el temps.

La repressió com a amenaça latent

Rachman argumenta que la por és una reacció emocional "a una amenaça que és identificable" (Rachman 1998, p. 2) mentre que es considera l'emoció de l'ansietat com "una anticipació tensa d'un esdeveniment amenaçant però vague", establint una diferència entre aquestes emocions basada principalment en la identificació de l'esdeveniment o objecte amenaçant (Fischer, 1970).

No obstant això, Ahmed (2004) apunta que aquesta distinció no seria tan dicotòmica, ja que la por estaria estrictament vinculada a la simple idea de la possibilitat d'un esdeveniment, encara que aquest no es trobi present en el moment de l'experiència emocional. Així, la dimensió temporal de la por és imprescindible per a la seva pròpia existència: se sent por per una cosa que és present o que s'espera que s'acosti en un futur. La por, "ens projecta del present al futur" (Ahmed, 2004, p. 65).

Un element fonamental a tenir en compte és que aquesta forma de viure la por basada en una sospita constant i una amenaça subtil però incessant és que la seva referida aleatorietat i condició de possibilitat, que no de certesa, atorga als subjectes que l' experimenten una sensació de vulnerabilitat constant. És precisament aquesta possibilitat o no-possibilitat d'experimentar l'amenaça i el perill (en aquest cas, la repressió) la que li atorga una condició d'emocionalitat encara més intensa:

Allò que és perjudicial, com una cosa que ens amenaça, encara no està al abast però s'acosta... A mesura que s'acosta, aquest "pot i no pot" agreujarse. Diem, 'és terrible'. Això implica que el que és perjudicial com acostar-se porta amb si la possibilitat que s'alleugi o passi de llarg; però en lloc de disminuir o extingir la nostra por, això ho augmenta (Heidegger 1962, p. 179, traducció pròpia)

Vegem alguns exemples de com els subjectes perceben aquesta amenaça i experimenten por:

Potser de matinada... et reventen la porta de casa... i adéu a tot! (Jordi, CUP, home, 22 anys, 3/II/2020)

Hi ha moments en què jo físicament no estava en cap punt conflictiu, però sí que el context polític estava en un punt en què potser trucaven a la porta i et venien a buscar (Marc, ANC, home, 30 anys, 07/II/2020)

Hi ha la incertesa aquesta... però alhora, la certesa de dir, en realitat, si volen poden fer el que vulguin i si no ho estan fent és perquè no els interessa (Laura, Arran, dona, 24 anys, 15/IV/2020)

A partir d'aquests breus exemples, veiem que la construcció de la por sempre passa per la possibilitat de ser objecte de la repressió en algun moment inesperat del futur i sense que aquest possible adveniment guardi relació directa amb fets o accions que el subjecte desenvolupa. L'experiència viscuda de la potencial repressió, doncs, actuaria com a tecnologia disciplinant i limitant.

En ocasions, la por latent es reforça amb situacions en què el perill i l'amenaça sí que es fan visibles i actua com a recordatori, com a toc d'atenció per reforçar aquesta aleatorietat del perill, que es desenvolupa de forma latent durant tot el *Procés*.

Recordo un dia... però que no estava passant res. Era un dia d'aquests molt mogut, que el meu nòvio venia a casa meva i em va escriure un WhatsApp dient-me que l'estaven seguint i que estava fent... com es diu?... com dreteres. (...) I tenia dos cotxes darrere seu que van sortir amb ell des de la porta de la seva feina. I després em va dir que, si no arribava en tants minuts, que són els que tardo a arribar a casa teva, doncs espera't una estona, però segurament serà que m'han detingut en baixar del cotxe. I aquell dia jo em vaig ratllar molt (Sara, CUP, dona, 26 anys, 26/II/2020)

Aquesta experiència emocional de la por latent, constant, és imprecisa i sovint confusa però sempre és present en forma d'amenaça de futur; és, doncs, un dels principals elements que caracteritzen la vivència emocional dels independentistes. No obstant això, i seguint la lògica de l'anàlisi que plantejo, hi ha un altre pla en què la por i l'amenaça es materialitzen, es fan presents i exerceixen un impacte emocional puntual, intens i que, alhora, com veurem, reforça la latència de la por quan desapareix.

Quan l'objecte de la por es materialitza

Amb l'objectiu de poder aprofundir en l'amalgama de situacions, esdeveniments o conceptes que conformen la por a la repressió, es va preguntar als participants que especificuessin què temen en concret de la repressió. Així mateix, en les seves narratives es van poder identificar i agrupar els elements que conformen les principals amenaces sentides per part dels entrevistats. Finalment, es va preguntar quin havia estat el moment en què havien experimentat més por al llarg del *Procés* i es va demanar una narració d'aquest moment i de l'experiència emocional del mateix.

A partir d'aquí, observem clarament que una de les pors més significatives és l'amenaça de la integritat física amb relació a la violència policial, és a dir, el de ser objecte de la violència dels cossos de seguretat de l'Estat, en què s'inclouen la Policia Nacional, la Guàrdia Civil i els Mossos d'Esquadra, aquests últims, sota el control polític de la Generalitat de Catalunya.

Un dels esdeveniments que més pes té en la construcció d'aquesta por, per la seva recurrència en la gran majoria d'entrevistats, és sens dubte el de la jornada de l'1 d'octubre de 2017, en la qual es va celebrar, de forma unilateral i sense reconeixement per part del Govern de l'Estat, el referèndum d'autodeterminació de Catalunya. Aquest moment, juntament amb altres episodis en què hi ha hagut ús de la violència per part de la policia, són relatats com els moments en què s'ha experimentat més por.

Veus un exèrcit de gent que et trinxaran. En aquell moment vaig passar pànic. Vull dir, estaves a primera línia, amb la sensació de dir, d'aquí una estona hi haurà una sèrie de persones que ni em miraran i d'aquí no em puc moure. I en aquell moment passes molta por. (Albert, Junts per Catalunya, home, 43 anys, 25/XI/2019)

Por. Bueno, vaig passar... por, sí. Vaig tenir por l'1 d'octubre, bueno, vam tenir por per la nostra integritat física (Nil, no adscrit, home, 30 anys, 15/III/2020)

L'1 d'octubre és relatat com un esdeveniment clau en la construcció emocional de la vivència política de l'independentisme. Aquesta jornada, com expressen els participants, quedarà *gravada per sempre* (sic) en les seves memòries, també en l'emocional. La por experimentada durant aquella jornada va servir i serveix, com veurem més endavant, com a punt d'unió que va permetre teixir xarxes afectives polítiques molt àmplies que van portar a noves mobilitzacions, com la vaga general del 3 d'octubre del 2017, la de més seguiment de la història recent de Catalunya i que va aglutinar també sectors no independentistes de la ciutadania. Seguint la lògica de Jasper (1998), el canvi cognitiu està relacionat amb les emocions ja que quanta més intensitat aquestes hagin tingut, més profunditat tindran les transformacions cognitives que hauran experimentat els subjectes. Les emocions, doncs, influeixen en la transformació dels valors i les creences (Kelly i Barsade, 2001) i, en aquest cas, la jornada de l'1 d'octubre de 2017 suposaria el que Poma i Gravante (2013) anomenen un *xoc moral*.

El *xoc moral* és "la resposta emocional a una informació o esdeveniment que posa en perill la seguretat de persones" (Poma i Gravante, 2013, p. 28) i té lloc "quan un esdeveniment inesperat o un conjunt d'informacions augmenta el sentiment d'ultratge en una persona que s'inclina cap a l'acció política" (Jasper, 1998, p. 409). El xoc emocional, és sovint fàcilment identificable en algun fet en concret i produeix transformacions cognitives que condicionen la forma en què els éssers interpreten el món. Aquests exemples, en són mostra:

Les càrregues [policials] i... els atropellaments [de furgons policials a manifestants]... això va marcar un punt d'inflexió en mí. (...) Vaig agafar molta por, moltíssima por. (Elisabet, Arran, dona, 22 anys, 06/XII/2019)

Quan jo veig un furgó dels Mossos [d'Esquadra]... a mi em transmet por, no em sento mai segura, em transmet por i control (Gisela, Arran, dona, 26 anys, 14/IV/2020)

Continuant en l'àmbit de la violència policial, es fa destacable també, que sovint, l'experiència de la por no només es relaciona amb l'amenaça de patir un atac a la integritat física pròpia, sinó també amb l'amenaça que algun ésser conegut pateixi aquest atac, cosa que implica també una emoció de por. Sovint, això porta que aquesta por s'intensifiqui.

En el moment en què va arribar la notícia que arribava la Guàrdia Civil... al poble... doncs en aquell moment també vaig passar molta por. Perquè jo estava amb la meva mare a l'Ajuntament, que era el lloc on ens tocava votar... i patia. Patia, sobretot, a part de per mí, per la meva mare. Com que vaig patir per la meva mare, es va multiplicar molt més aquest sentiment de por (Aina, no adscrita, dona, 28 anys, 29/IV/2020)

L'1 d'octubre la por no era per mí. A mí, si em fotien d'hòsties, doncs m'era igual. La por que vaig passar era per la gent, la gent gran, els nens... Tenia una amiga embarassada de vuit mesos, aquí fora [en referència a les portes d'un col·legi electoral en què la policia va

utilitzar la violència contra els votants]. Quan la por és per un altre i no ho pots controlar... és més complicat (Marta, ERC, dona, 44 anys, 07/III/2020)

Es fa evident, doncs, que la vivència emocional d'allò polític té una esfera col·lectiva important, en la qual el subjecte emocional ho és també en el marc d'una comunitat política amb la qual comparteix emocions i vivències que doten de sentit compartit l'acció política experimentada o exercida. El fenomen de la intensificació de l'emoció quan la vivència no és del subjecte en si mateix, sinó d'algun subjecte conegut pròxim, la trobem en altres relats de la por no relacionades amb la violència policial i es refereix a un fenomen que podríem anomenar *empatia emocional* que permetria explicar com la por (o altres emocions) guanyen força política quan s'experimenten a través de l'altre quan aquest forma part d'un nosaltres polític i afectiu. La creació de subjectes de lluita mobilitzats, doncs, guanya potència a partir de la mobilització col·lectiva de les emocions.

En altres moments he tingut por. Quan estaven empresonant molta gent... doncs tenia por que gent propera... que els poguessin empresonar (Nil, no adscrit, home, 30 anys, 15/III/2020)

He sentit por per la meva germana o pel meu nòvio. Però no tant perquè hi hagi un conflicte a nivell de carrer, sinó perquè els detinguessin i tal... (Sara, CUP, dona, 26 anys, 26/II/2020)

Li hagués pogut tocar a qualsevol... De fet, Maria, la meva excompanya de pis... doncs li va tocar. Ara no hi tinc gaire relació, però el fet que una persona que havia estat en algun moment de la meva vida... doncs molt propera a mi... estigués a la presó... (Sergi, Arran, home, 28 anys, 08/IV/2020)

Indubtablement, la sensació d'ultratge que tots els participants expressen en relació amb la repressió, i específicament amb la repressió policial violenta, esdevé "un potent motivador en la protesta (...) que juga un paper significatiu en la deslegitimació de la política i en la generació d'acció col·lectiva sempre que la conducta de l'Estat sigui percebuda com a arbitrària" (Reed, 2004, p. 667).

Finalment, m'agradaria apuntar a altres pors específiques reportades en el desenvolupament de la investigació, que de major a menor freqüència d'aparició són: la por a les detencions arbitràries, a la presó, a l'exili forçat, als càrrecs per terrorisme, a l'estigmatització, als seguiments policials i a l'extrema dreta. Aquests, constitueixen àmbits d'anàlisi que en aquest text no treballaré.

Les estratègies individuals i col·lectives per fer front a la por

"Tinc por, sí, però tracte que això no em freni. Si la por ens ha de parar, no cal que fem res" (Núria, Arran, dona, 23 anys, 01/IV/2020)

La por, sovint, es conceptualitza com una emoció que pot portar al bloqueig i a la inacció. No obstant això, el treball etnogràfic dut a terme podria demostrar el contrari: en el cas de l'independentisme català, la por que han sentit els seus partidaris no només no ha frenat l'avenç de la mobilització, sinó que precisament ha contribuït a generar una mobilització afectiva col·lectiva més gran que ha permès continuar l'acció política, establint noves dinàmiques socials, relacionals, individuals i col·lectives. Així, per

exemple, la por experimentada la jornada de l'1 d'octubre i el *xoc moral* que hauria produït, ha estat una emoció determinant per a la consolidació d'estratègies polítiques que han ancorat els postulats i reivindicacions en els marcs mentals dels independentistes.

En aquest apartat pretenc desgranar quines han estat el conjunt d'estratègies que els independentistes han dut a terme per gestionar la por, primerament, a nivell individual i col·lectiu per establir dinàmiques de protecció. En segon lloc, pretenc il·lustrar com la por, com a emoció comuna capaç d'interpel·lar el sentit comú col·lectiu del moviment, ha estat convertida en arma política per dotar de més legitimitat i promoure una major mobilització en la lluita independentista.

Els independentistes davant la por a la repressió

Com hem comentat anteriorment, la por dels independentistes sempre va vinculada a la possibilitat de repressió, en forma d'amenaça constant. Aquesta amenaça s'aguditzava en moments en què la conflictivitat al carrer dona exemples pràctics de la posada en escena de mecanismes de repressió com la violència de les forces policials o les operacions policials i judicials contra activistes independentistes. Per això, davant d'aquesta amenaça latent, que compta amb recordatoris freqüents objectivables, els independentistes han desenvolupat una sèrie d'estratègies emocionals i materials per preparar-se per si la repressió els afecta directament en un futur.

Una esfera d'aquestes estratègies és la individual: els independentistes expressen que cerquen espais i moments per poder parlar amb les seves persones més pròximes sobre la seva vivència de la por i sobre la possibilitat d'experimentar en primera persona la repressió. Segons resulta de l'anàlisi de les entrevistes, aquesta esfera de l'autocura a partir del compartir i de narrativitzar el sofriment és una esfera primordial en la gestió emocional de la por i les seves expressions físiques:

Tant el meu entorn familiar com d'amistats, com la parella... molt... *in* amb el que faig. És a dir, comparteixen molt el que faig i jo crec que en aquest sentit estic molt recolzada. És a dir, tinc molta gent directa que... que són com una espècie de flotador (Sara, CUP, dona, 26 anys, 26/II/2020)

L'he gestionat [la por] amb llàgrimes. Amb dolors d'estómac. (...) Intentant que no em sobrepassés. És bo tenir por. (...) Però sí, llàgrimes n'he abocat moltes i dolors d'estómac n'he tingut molts. Somatitzes. Hi ha gent que potser ho sap treure, però jo no. Tard o d'hora surt. (...) Hi ha qui té migranyes, jo tinc mal de panxa. A més, en el meu cas, jo tinc la meua parella que em recolza en tot el que faig, que no té por perquè no està dins de la política, però m'entén perfectament i em coneix molt bé. Amb això ja en tinc prou. (Marta, Arran, dona, 23 anys, 07/III/2020)

Amb les meves parelles... *ehm...* ho vam comentar. [la por que teníem] (Toni, Arran, 27/III/2020)

En un altre pla, apareixen estratègies més vinculades a la gestió material o pràctica en relació amb la preparació explícita per a moments repressius. En aquest àmbit, hi ha estratègies de diversa índole que tenen a veure amb les diferents responsabilitats polítiques dels qui les adopten, de les seves posicions i rols socials (si són pares, mares, estudiants, propietaris d'algun negoci, etc.) i del tipus de repressió que preveuen experimentar.

Vaig trucar a la meva mare, demanant-li que destruís qualsevol paper que veiés. Que ho triturés tot i anés a llençar-ho. (Jordi, CUP, home, 22 anys, 03/II/2020)

Haver de fer càlculs sobre com has de gestionar els teus actius, casa teva, la teva hipoteca, etcètera, etcètera, per si en algun moment donat algú decideix que tú ets un delinqüent i per tant t'han d'embargar tots els teus béns com ja ha passat amb altres persones... (Albert, Junts per Catalunya, home, 43 anys, 25/XI/2019)

Tanmateix, trobem algunes diferències destacables en la gestió de la por entre independentistes segons l'espai polític ideològic en què es troben. En aquest sentit, hem de fer notar que en els grups de *l'Esquerra Independentista (EI)*, les eines de gestió col·lectiva de la por i de la repressió semblen estar altament estructurades en les seves organitzacions i en el conjunt de la seva acció política. La seva dinàmica organitzativa podria assemblar-se al que Clough (2012) anomena *security culture* (en relació amb l'anarquisme nord-americà). És una forma d'estructura d'afectes en què el treball polític radical s'imagina, planifica i desenvolupa sota la necessitat de tenir en compte les possibles conseqüències repressives, reduint al màxim els riscos i elaborant plans de contingència per fer-hi front.

Cuidar-se de forma mútua, protegir-se mútuament, entrenar l'autodefensa i controlar la por i el moviment esdevenen pràctiques afectives encarnades en la política feminista. Il·lustren el potencial polític de l'afecte i l'emoció. (Enguix Grau, 2021, p. 240, traducció pròpia)

No és casual doncs, que entre l'amalgama d'organitzacions que conformen l'EI, hi hagi una organització, *Alerta Solidària*, la funció de la qual sigui precisament combatre la repressió a partir de la defensa jurídica de persones amb casos repressius a més de la formació política al voltant de les funcions de la repressió i en mesures de seguretat. Com veurem en el següent apartat, es tracta de convertir la por a la repressió en una forma de lluita.

Hi havia una organització preparada per assumir una situació en què es donés aquesta repressió. Tant a nivell econòmic com a nivell mediàtic o públic. Si a mi em passava qualsevol cosa [als meus familiars] se'ls avisaria i tot aquest procediment estaria cobert i gestionat per l'organització que correspongués (Mireia, Arran, dona, 24 anys, 24/IV/2020)

En l'estructura nacional en què estava... sí, estava treballat. (...) [l'escenari d'una repressió intensa] jo el veia, i l'havíem treballat. En un hipotètic escenari d'haver d'escollir entre exili i presó, jo tenia clar que me n'anava a la presó, que no em volia exiliar. (Èlia, Arran, dona, 26 anys, 15/04/2020)

Jo tenia molta por. Preferia no pensar-hi, però estava tot preparat per si havia de sortir. Jo havia escollit que tenia la possibilitat, me n'aniria a l'exili. No em veia en una presó ni de conya. (...) I sabia on havia d'anar si passava alguna cosa, sabia amb qui havia de contactar, vaja. I què fer. Tot estava en ordre, tot estava gestionat per si de cas. Sabíem on ens havíem de reunir si ens il·legalitzaven i ens venien a detenir (Biel, Arran, home, 28 anys, 16/VI/2020)

Així, veiem que els àmbits emocional i organitzatiu, allò afectiu i allò polític, allò pràctic i allò sentit s'entremesclen, demostrant una vegada més que en els processos d'activació política, l'esfera emocional ha de ser tinguda en compte per comprendre la

complexitat de motivacions que alimenten la mobilització política, més enllà de les estructurals.

Polititzar la por

Finalment, i com argumentava anteriorment, l'ús polític de la por ha estat una estratègia que des de diferents àmbits de l'independentisme català s'ha utilitzat per aconseguir un major suport a la causa o aconseguir aglutinar la gent perquè una emoció compartida permet mobilitzar més i millor.

"Al final, quanta més gent s'ha sumat a l'independentisme ha estat en moments de conflicte i de forta repressió" (Jordi, CUP, home, 22 anys, 03/II/2020)

Així, de forma paral·lela a les estratègies de gestió individual i col·lectiva de la por, les organitzacions polítiques independentistes han assumit que era de vital importància que l'amenaça de la repressió no comportés una por bloquejant sinó una por capaç de mantenir la mobilització.

Havíem de pensar en quina resposta política donàvem. (...) Que emocionalment estiguéssim vivint-ho com ho estiguéssim vivint, val, però era súper important que l'activitat política no s'aturés i intentar, en tot moment, fer una anàlisi política de la situació i intentar ser capaços de donar una resposta política que estigués a l'altura de les circumstàncies. (Gisela, Arran, dona, 26 anys, 14/IV/2020)

Il·lustraré breument aquest punt a partir de dos exemples concrets de campanyes realitzades per dos grups independentistes diferents i que apunten a les principals situacions o problemàtiques que, com hem vist a l'inici, són les principals generadores de por entre independentistes.

"Demà pots ser tu" va ser una campanya desenvolupada per *Òmnium Cultural* amb el suport d'entitats de drets humans i per a la promoció de la pau. Denunciava vulneracions de drets en la societat catalana i espanyola, assenyalant la repressió política no només contra l'independentisme català i clarament apel·lava a la possibilitat que tota la ciutadania podia ser objecte de la repressió. Així, la latència de la por de la qual he parlat a l'inici es fa servir com una estratègia política precisament per denunciar aquesta situació.

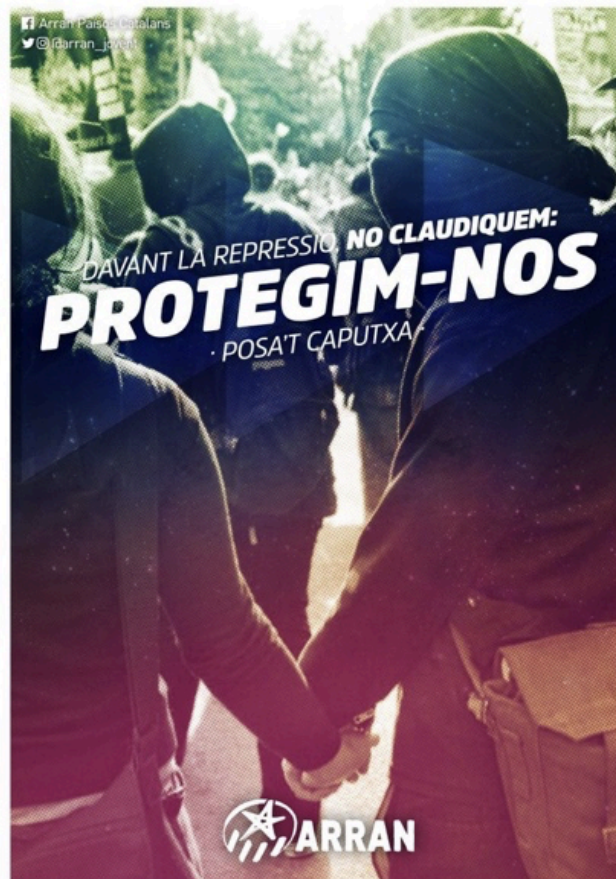
**MÉS DE 20.000 SANCIONATS O INVESTIGATS A L'ESTAT ESPANYOL
PER EXERCIR LES SEVES LLIBERTATS EL 2017**

Imatge de la campanya "Demà pots ser tu" d'Òmnium Cultural il·lustrada amb una imatge del seu president, Jordi Cuixart, empresonat des del 16 d'octubre de 2017. Obtinguda el 12/05/2022 de <https://www.demapotssertu.org/>

En el cas d'una altra de les pors experimentades pels independentistes, la por a la violència policial, trobem l'exemple d'una altra organització política independentista, *Arran*, i la seva campanya "*Davant la repressió, no claudiquem: protegim-nos! Posa't caputxa!*". Aquesta campanya emergeix en el context de les mobilitzacions fortament reprimides arran de la sentència que condemnava entre 9 i 3 anys de presó els líders polítics i socials que van impulsar el referèndum de l'1 d'octubre de 2017.

En aquesta campanya cristal·litzen algunes de les observacions que he desenvolupat al llarg del text: d'una banda, es fa evident de forma gràfica l'esfera emocional de la mobilització política amb la utilització d'una imatge de dos joves encaputxats agafats de la mà sota el lema "*protegim-nos*". Les mans encaixades són la materialització corporal de la cura mutua, una cura, que com hem vist anteriorment, sorgeix com a estratègia per donar resposta, entre d'altres, a l'emoció individual i col·lectiva de la por a la repressió. És doncs, una pràctica política afectiva i corporal que sorgeix de l'esfera emocional. Aquesta evidència, a més, s'utilitza per combatre simbòlicament la por que els mateixos independentistes refereixen sobre les trobades amb les forces policials i la violència que exerceixen sobre ells. A més, es proposa una estratègia, la de la caputxa, que té com a objectiu pràctic evitar el risc de ser identificat pels sofisticats mètodes policials. Finalment, el lema deixa clara la idea que sosté aquest apartat, que no és altra que lluny de bloquejar, la por serveix per generar nova acció política.

Imatge de la campanya "*Davant la repressió, no claudiquem: protegim-nos! Posa't caputxa!*" d'Arran. Obtinguda el 12/05/2022 de <https://arran.cat/blog/2019/10/16/responem-a-la-repressio-i-la-injusticia-la-lluita-es-lunic-cami/>

Conclusions

Tot i que els nacionalismes i els moviments socials han estat històricament treballats des de l'antropologia, el *Procés* català encara constitueix una temàtica sobre la qual els antropòlegs han reflexionat poc, potser per la tensió analítica i ideològica que genera en l'investigador (Canals, 2018). Així mateix, a part d'incorporar a la producció de coneixement al voltant del *Procés* la mirada de la disciplina, hem d'incloure l'esfera emocional ja que, com sabem, en l'estudi de la protesta i la mobilització, aquesta esfera resulta cabdal per comprendre per què els subjectes hi participen.

En aquest article he pretès abordar a partir de material etnogràfic la intensitat emocional viscuda per part dels independentistes amb relació a l'experiència de la por, factor comú entre tots i totes elles i que, com hem vist, sempre està vinculat a la vivència directa o indirecta de la repressió com a fet i com a amenaça.

El *Procés* ha activat una gran amalgama d'esdeveniments, experiències i situacions diverses vinculades a la por, però algunes d'elles han repercutit intensament en l'àmbit emocional dels activistes independentistes: la jornada de l'1 d'octubre del 2017 va provocar tal impacte emocional que difícilment es pot explicar el desenvolupament posterior de la lluita independentista des d'aquell episodi sense tenir en compte l'esfera emocional individual i col·lectiva. Així mateix, les diferents experiències de violència policial, tant vinculades l'1 d'octubre com en d'altres episodis d'agudització del conflicte, també han generat impactes emocionals que han desenvolupat transformacions cognitives, és a dir, maneres de comprendre el món, d'habitar-lo i de participar-hi.

Com a emoció compartida, la por, conjuntament amb d'altres emocions que no han tingut el focus en aquest article, ha permès desenvolupar xarxes afectives per engrandir les files independentistes de la mateixa manera que ha servit per desenvolupar tot un seguit d'estratègies que tenen com a objectiu mantenir els independentistes en la lluita i agregar-ne d'altres. No és casualitat que recurrentment s'entengui l'agudització del conflicte català com un moment de creixement de les files independentistes, i és que és evident que "el conflicte es caracteritza per ser una experiència col·lectiva en la qual es creen vincles que no acaben amb la mateixa i que poden motivar, afavorir o obstaculitzar la participació" (Poma i Gravant, 2013, p. 32).

És en aquest sentit, doncs, que es fa evident que la gran amalgama d'estratègies de gestió política de les emocions, en el cas de l'independentisme català, ha estat determinant en la consecució d'un moviment social i polític que sembla que encara té un llarg recorregut per davant gràcies a les estructures profundament travessades per l'esfera emocional que ha estat capaç de construir malgrat la repressió.

Bibliografia

- Ahmed, S. (2004). *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh University Press
- Billing, M. (1995). *Banal Nationalism*. Sage.
- Calhoun, Craig (1998). *Nationalism*. University of Minnesota Press.
- Canals, R. (2019). Editorial. El present polític de Catalunya. Una mirada des de l'antropologia. *Quaderns-e ICA*, Núm. 23 (2), p. 1-6

- Clough, P. T., i Halley, J. (eds.) (2007). *The affective turn: Theorizing the social*. Duke University Press.
- Clough, N. (2012). Emotion at the Center of Radical Politics: On the Affective Structures of Rebellion and Control. *Antipode* Vol. 44, No. 5, p. 1667-1686
- Enguix Grau, Begonya (2021). Rebel bodies: feminism as resistance in the Catalan pro-independence left. *European Journal of English Studies*, 25(2): 225-248. <https://doi.org/10.1080/13825577.2021.1944489>
- Fisher, P. (1970). *Theories of Anxiety*. Harper and Row
- Goodwin, J., Jasper, J. M. i Polleta, F. (2000). "The Return of the Repressed: The Fall and Rise of Emotions in Social Movement Theory". *Mobilization: An International Journal* vol. 5 No 1, p. 65-83
- Gould, D. B. (2004). "Passionate Political Processes: Bringing Emotions Back into the Study of Social Movements" a: Goodwin, J. i Jasper, J. M. (eds.) *Rethinking Social Movements: Structure, Meaning and Emotion*. Rowman & Littlefield.
- Heidegger, M. (1962). *Being and Time*, trans. J. Macquaire and E. Robinson. SCM Press
- Jasper, J. M. (1998). "The Emotions of Protest: Affective and Reactive Emotions in and around Social Movements". *Sociological Forum* No 13, p. 397-424.
- Kelly, J. R., i Barsade, S. G. (2001). "Mood and Emotions in Small Groups and Work Teams". *Organizational Behavior & Human Decision Processes* No 86, p. 99-130
- Poma, A. i Gravant, T. , (2013). "Emociones, protesta y cambio social. Una propuesta de análisis", *Revista Latinoamericana de Estudios sobre Cuerpos, Emociones y Sociedad* [en línia] 2013, 5 (Diciembre-Març)
- Rachman, S. (1998). *Anxiety*. Psychology Press.
- Reed, J. P. (2004). "Emotions in Context: Revolutionary Accelerators, Hope, Moral Outrage, and other Emotions in the Making of Nicaragua's Revolution". *Theory and Society* vol. 33 No 6, p. 653-703

© Copyright Blai Taberner Curado, 2023

© Copyright *Quaderns de l'ICA*, any 2023

Fitxa bibliogràfica:

Taberner Curado, B. (2023), “Repressió, por i mobilitzacions afectives a l'independentisme català: apunts etnogràfics sobre concepcions i estratègies al voltant de la por”, *Quaderns-e de l'Institut Català d'Antropologia*, 39 (2), Barcelona: ICA, pp. 300-313. [ISSN 2385-4472].